

Oponentský posudok
na dizertačnú prácu PhDr. Bc. Ivy Poláčkovej Šolcovej:
Regulace emocií v perspektivě vývoje, zdraví a kultury jedinca
140 s. + 27 s. príloh

Problematika emócií a ich regulácie patrila v minulosti medzi frekventované témy na stránkach odbornej a vedeckej psychologickej literatúry, ako aj v publikáciách ďalších vedných odborov (medicína, sociológia, antropológia, filozofia a i.). Domnievame sa, že práve v súčasnosti, vzhľadom na zmeny v spoločenských podmienkach a v medzikultúrnych kontextoch by mala mať táto výskumná oblasť vysokú prioritu. PhDr. Bc. Iva Poláčková Šolcová skúma vo svojej dizertačnej práci aktuálnu a spoločensky obzvlášť prínosnú problematiku regulácie emócií v perspektive vývinu, zdravia a kultúry jedinca.

Oceňujem závery ku ktorým autorka v práci dospela a považujem získané výsledky, za významný čiastkový prínos obohacujúci databázu záverov z výskumov popredných odborníkov v danej oblasti v Českej republike, v Slovenskej republike i vo svetovom meradle.

Obsahovým zameraním dizertačnej práce je regulácia emócií a jej cieľom je „... zachytiť téma s ohľadom na vývoj jedinca, jeho zdraví a etnokultúrneho zázemí“ (2012, s. 9). Úsilie dosiahnuť vytýčený cieľ doktorandka úspešne napĺňa obsahovým zameraním štyroch kapitol, diskusiou k nim a záverom. Veľmi pozitívne hodnotím, že prácu dopĺňa rozsiahly zoznam použitej vedeckej a odbornej, hlavne novej a najnovšej, predovšetkým zahraničnej literatúry (516 prameňov, z toho až 487 zahraničných). Ďalej súčasťou práce sú dva abstrakty, predhovor, prehľad publikačnej činnosti spojenej s dizertačnou prácou a prílohy (27 s.), ktoré širšie objasňujú a dokresľujú vybranú tému, najmä empirickej časti práce.

Po uvedení cieľa v predhovore, v prvej kapitole práce autorka uvádza erudovaný prehľad informácií ku konceptu regulácie emócií. Prostredníctvom naštudovaných záverov novej, hlavne zahraničnej literatúry, stručne približuje jeho históriu, teoretické východiská a vymedzenie takých pojmov ako emócie, afekty a nálady. Na základe porovnania aktuálneho prehľadu trinástich vybraných definícií regulácie emócií z najnovších vedeckých zdrojov, od popredných zahraničných odborníkov v danej problematike, dospela k identifikovaniu štyroch zhodných skutočností, podstatných pre vymedzenie konceptu regulácie emócií. Ďalej hutne sumarizuje funkcie a možnosti regulácie emócií. V závere prvej kapitoly opodstatnene rozoberá výskumné limity skúmania regulácie emócií. Text druhej kapitoly sprostredkúva čitateľovi pokiaľ možno celostný obraz o vývine regulácie emócií v priebehu života jedinca, na jeho životnej ceste. Najskôr sa autorka práce oprávnenne venuje rozboru teoretických východísk, pričom akcentuje vnútorné dimenzie dedičnosti a vrodenej regulácie emócií, ako aj vonkajšie sociokultúrne dimenzie tejto problematiky a tiež súvislosti medzi vývinom regulácie emócií a ostatnými psychickými procesmi. Prostredníctvom hutného prehľadu významných výsledkov a záverov najnovších výskumov poskytuje autorka práce čitateľovi celostný obraz o vývine regulácie emócií v jednotlivých etapách života, počnúc novorodeneckým a dojčenským obdobím, cez obdobie batolaťa, predškolské obdobie, mladší školský vek, pubescenciu a adolescenciu, dospelosť, až po starobu. Druhú kapitolu teoretickej časti dizertačnej práce považujem za ťažiskovú a precízne spracovanú. Tretia a štvrtá kapitola dizertačnej práce pozostáva z troch publikovaných štúdií u nás a v zahraničí, pričom PhDr. Bc. Iva Poláčková Šolcová je ich spoluautorkou. Tvoria empirickú časť dizertačnej práce. Tematický okruh spracovaný v tretej kapitole sa sústreďuje na obzvlášť významnú problematiku regulácie emócií a zdravia jedinca. Štvrtá kapitola približuje výsledky skúmania

regulácie emócií v kultúrnych kontextoch. V prvej časti tejto kapitoly sa autori štúdie zamerali na to, či a prípadne aké možno identifikovať pravidlá prejavu primárnych emócií u českých vysokoškolských študentov. Druhá časť štvrtej kapitoly poskytuje rozbor výsledkov, ktoré sú odpoveďou na výskumnú otázku či sú Slováci emocionálnejší, temperamentnejší než Česi, alebo ide o nepodložený stereotyp? Empirická časť dizertačnej práce obsahuje všetky náležitosti výskumu: formulovanie výskumných otázok, hypotéz, opis výskumných výberov, charakteristiku výskumných metód a sčasti priebehu výskumu, informácie o štatistickom spracovaní údajov, analýzu a čiastočnú interpretáciu získaných údajov, ako aj následné diskusie k nim. Vo všeobecnej diskusii k celej práci a závere práce autorka hutne sumarizuje podstatné myšlienky zo skúmanej problematiky.

Pozitíva a prednosti doktorandskej práce:

- ❑ Skúmaná téma má vysokú prioritu, je aktuálna.
- ❑ Teoretická a empirická časť práce sú rozsahom vyvážené.
- ❑ Spracovanie výskumnej problematiky vychádza zo širokého rozsahu preštudovaných novších a najnovších, predovšetkým zahraničných a aktuálnych českých odborných prameňov.
- ❑ Autorka doktorandskej práce úspešne napĺňa svojím erudovaným odborným prehľadom, výstižne obsiahnutým v texte dizertačnej práce, zámer poskytnúť čitateľovi pokiaľ možno celostný obraz o súčasnom stave skúmanej problematiky.
- ❑ Uvedené tri štúdie v texte dizertačnej práce, boli súčasťou riešených významných vedeckovýskumných projektov.
- ❑ Literárno-teoretické a výskumné zvládnutie problému dokumentuje PhDr. Bc. Iva Poláčková Šolcová, jasnou štylizáciou myšlienok, kladením otázok, veľmi dobrou argumentáciou, sklbením a prepojením naštudovaných teoretických východísk s výskumnými výsledkami.
- ❑ Oceňujem originalitu zvolených výskumných metód.
- ❑ Pozitívne hodnotím úroveň štatistického spracovania získaných údajov.
- ❑ Spracovaním uvedenej problematiky autorka sprehľadnila tie okruhy, ktoré vhodne dopĺňajú problematiku v jednotlivých zameraniach vedných odborov psychológia, medicína, pedagogika, sociológia, kulturológia.

Pripomienky k práci a niektoré rezervy práce:

- Z poznámok pod čiarou, ani zo samotného textu dizertačnej práce nie je celkom jasné, aký je autorský podiel PhDr. Bc. Ivy Poláčkovej Šolcovej, autorky dizertačnej práce, na texte uvedenom na s. 71 – 84, a tiež na textoch uvedených na s. 85 – 102, a 103 – 114. Ide o texty troch štúdií v spoluautorstve. Navrhujem doplniť tento údaj.
- Vo viacerých formuláciách, pri interpretáciách výskumných výsledkov sa prejavuje tendencia zovšeobecňovať zistenia na dospelých, zdravých dospelých, nemocných dospelých, Slovákov, Čechov. Z akých dôvodov to nie je možné? Je názov štúdie uvedený na s. 103 vedecky primeraný?

- Z dôvodu korektnosti práce s používanými informačnými zdrojmi treba citovať autorov kapitol v monografiách, nie zostavovateľov diel, napr. na s. 11 – citovať (Scherer, 2006), nie (Hewstone, Stroebe, 2007), obdobne na s. 42, 48, 57, 58, 138 pri odkazoch na monografiu (Výrost, Slaměnik, 2001), tiež s. 18 (Czako et al, 1982).
- Pri citáciách zdrojov v texte odporúčam uvádzať všetkých troch autorov, nielen jedného napr. na s. 12 (Consedine et al, 2002), na s. 18 (Czako et al, 1982). Spôsob literárneho odkazu v texte, tak ako ho uvádza autorka dizertačnej práce, sa odporúča uvádzať vtedy, ak autori publikácie sú štyria, piati, atď.
- V predposlednej vete, v prvom odseku textu na s. 18 je viacero nepresností: napr. monografia *Emócie* autorov M. Czako, M. Seemannová, M. Bratská nie je česká literatúra a tiež nie je presný zovšeobecnený výrok „*Soudobý přístup k pojetí afektu se výrazně liší od české literatury, ve které bývá afektu přisuzována vázanost na nějaký konkrétní objekt, negativita a vysoká intenzita* (např. Czako et al, 1982; Diamant et al, 1969 ad.; Hart, 1993; Nakonečný, 2000). Treba brať do úvahy východiská citovaných autorov a uviesť argumenty k nim.
- Z textu práce nie je jasné, kedy, kto a za akých podmienok výskumy realizoval. V prílohách chýbajú (s. 92 *obsiahle, úvodné*) inštrukcie a príklady, (tlačené aj tie, ktoré odzneli ústne) pri jednotlivých výskumoch.
- Po formálnej stránke by bolo vhodné číslovať strany dizertačnej práce priebežne dokonca, vrátane príloh.
- Vysvetliť o akú emóciu ide v prípade slova *zmar*, v tabuľkách 3.4, 4.9, 4.10, 4.11, 4.12.
- V práci sa nachádzajú viaceré drobné gramatické a niektoré štylistické nepresnosti.

Do diskusie dávam na uváženie tieto otázky:

- Je použitie pojmu *moment* náležité a dostatočne výstižné v súvislostiach, keď skúmame emočný proces, spôsoby prejavovania emócií? Akým vhodnejším pojmom/termínom by autorka práce nahradila slovo *moment*, napr. vo výroku na s. 9-10 „Z této studie vyplývá, že především způsob projevu emoce je tím momentem emočního procesu, ve kterém se nejenom interindividuálně, ale i interkulturně nejvíce lišíme.“?
- Ktoré výsledky a závery svojej práce predovšetkým odporúča autorka aplikovať v praxi? Aké postupy a metódy v procese tejto realizácie navrhuje?
- Možno považovať vždy, za každých okolností, vášň za emóciu s kladnou valenciou, ako uvádza autorka práce v tabuľkách? (Napríklad, ak ide o tieto druhy vášní: pijanská, kartárska vášň, vášň pre hromadenie majetku, vášň pre osobnú slávu?)
- Aké umiestnenie, podľa predpokladu autorky dizertačnej práce, by bola dosiahla emócia *viny* u skúmaných zdravých a chorých osôb, keby pri technickej chybe nebola zamenená za emóciu *šílenosť*? Sú *šílenosť*, *stres* emócie?
- Plánujú autori tretej štúdie ďalej spracovať výsledky výskumu na základe presnejšieho odlíšenia skúmaných dát do jednotlivých kategórií afektívnych javov?
- Ako boli dodržané etické zásady psychologického výskumu pri skúmaní danej problematiky? Kde vidí autorka práce možné úskalia?

- Ako si predstavuje autorka dizertačnej práce ďalší výskum akceptujúci kontext sociálnej situácie či interakcie, aby eliminovala limit výskumu uvedený na s. 114.

Záver:

Predložená dizertačná práca, ktorú vypracovala PhDr. Bc. Iva Poláčková Šolcová *Regulace emocií v perspektivě vývoje, zdraví a kultury jedince* je výsledkom časovo rozsiahlych výskumných aktivít. Jej spracovanie potvrdzuje značnú teoretickú a metodologickú fundovanosť autorky, ktorá prostredníctvom nej preukázala náležité tvorivé schopnosti v danej výskumnej oblasti. Dizertačná práca spĺňa požiadavky štandardne kladené na dizertačné práce vo vednom odbore psychológia. V súlade s pozitívnym hodnotením dizertačnej práce odporúčam, aby bola predmetom obhajoby. Navrhujem PhDr. Bc. Ive Poláčkovej Šolcovej po úspešnom obhájení predloženej doktorandskej dizertácie udeliť vedecko-akademickú hodnosť „Philosophiae doctor“ (PhD.) vo vednom odbore psychológia.

V Bratislave, 29. 10. 2012

Doc. PhDr. Mária Bratská, CSc.